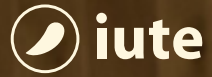

ERSO
PEASPONSOR

E · R · · O

EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER

EESTI RIIKLIK
SÜMFOONIA-
ORKESTER

KLAVER
TÄHE-LEE LIIV

DIRIGENT
**SIMONE
MENEZES**

Tähe-Lee Liiv ja Grieg

31 | MÄRTS
2023

HOOAJA
SUURSPONSOR

REVAL CAFE

RADISSON COLLECTION
TALLINN

LIVIKO
SINCE 1898

PAKEND & PRINT
ERSO TRÜKIKESKUS, 2022/2023

BioBlock®

Postimees
MEDIAPARTNER

E · R · · O

 iute

ELAV
INSPIREERIV
RIKASTAV

Eesti muusikat viivad üheskoos
maailma ERSO ja fintech IUTE

E · R · · O

TÄHE-LEE LIIV
JA GRIEG

TÄHE-LEE LIIV klaver
Eesti Riiklik Sümfooniaorkester
Orkestri kontsertmeister Mari Poll
Dirigent SIMONE MENEZES

kell 19 – sümfooniakontsert

TÄHE-LEE LIIV klaver

Eesti Riiklik Sümfooniaorkester

Orkestri kontsertmeister Mari Poll

Dirigent SIMONE MENEZES

Maurice Ravel (1875—1937)

Koreograafiline poeem „Vals“ (*La valse*, 1920) ~13'

Edvard Grieg (1843—1907)

Klaverikontsert a-moll op. 16 (1868) ~30'

Allegro molto moderato

Adagio

Allegro moderato molto e marcato

vaheaeg

Lili Boulanger (1893—1918)

„Kurvast õhtust“ (*D'un soir triste*, 1918, seade Camille Pépin) ~12'

Heitor Villa-Lobos (1884—1959)

„Bachianas Brasileiras nr 7“ (1942) ~25'

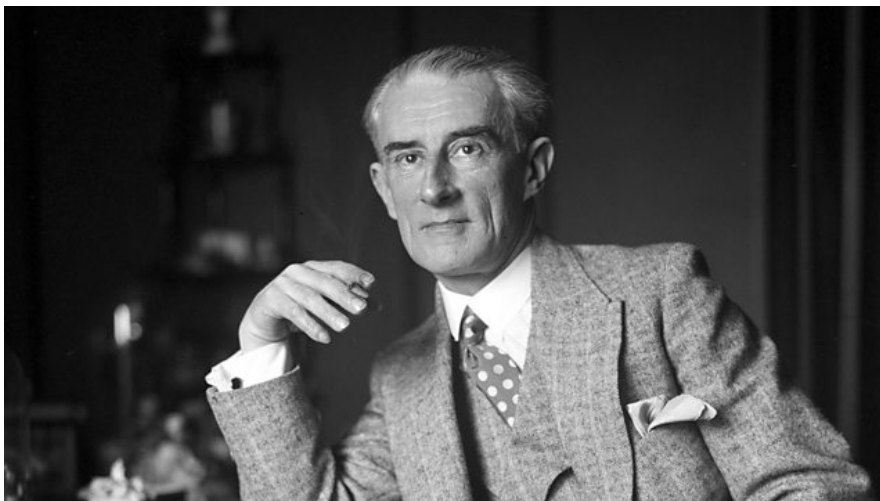
Prelúdio (Ponteio)

Giga (Quadrilha caipira)

Tocata (Desafio)

Fuga (Conversa)

Kontserdist teevad otseülekande Klassikaraadio ja ERSO TV (erso.tv),
salvestised on ka järelkuulatavad ja -vaadatavad.

Maurice Ravel (1875—1937)

Koreograafiline poem „Vals“ (La valse, 1920)

Prantsuse heliloojate Claude Debussy ja Maurice Raveli loomingut tavatsetakse seostada muusikalise impressionismiga, mida on mõlemad heliloojad küll ise vaidlustanud. Ent nii nagu võime kuulda kokkupuutepunkte nende kahe muusiku loomingus, leiame neid ka nimetatud kunstivooluga. Seda eelkõige Debussy puhul, kelle teostes kohtame impressionistidele lähedast maailmanägemist, esteetikat, temaatikat, samalaadseid meeleolu- ja kujutusilpe, kõlavärvide skaalat või koguni maalimisvõtetele sarnast komponeerimistehnikat. Maurice Raveli stiil on lähedasem postimpressionistidele: selgemad vormistruktuurid, lineaarselt väljajoonistuvad meloodialiinid, jõulisemad rütmid ning otsekui eredaist tuledest valgustatud kirkad tämbrimängud. Mõlema helilooja muusikas on palju tantsulisust. Debussy tantsulisus meenutab Edgar Degas' õhulisi figuure ja hetkemeeleolusid, Raveli tantsulisust võib võrrelda pigem Henri Matisse'i maalidel kujutatud selgete liikumisjoonistega. Nii Debussy kui ka Raveli loominguline tee ristus Pariisis tegutseva vene balletitrupi ja selle legendaarse impressaario Sergei Djagileviga. 1912. aasta mais tuli Pariisi Châtelet' teatris lavale Debussy lühiballett „Fauni pära-stlõuna“. Varjamatult erootilise rõhuasetusega koreograafia põhjustas Pariisi balletomaanide hulgas skandaali, mida ei suutnud summutada ka vaid kümme päeva hiljem samas teatris esietendunud Raveli muusikaga ballett „Daphnis ja Chloe“. Lavastusprotsessi ja esiettekan-dele osaks saanud tagasihoidlikku menu

kommenteeris helilooja järgmiselt: „See oli katkematu piin, mis võtab minult igasuguse tahtmise taolisteks ettevõtmisteks.“ Ehkki esimene koostöö ei kujunenud õnnelikuks, pöördus Djagilev seitse aastat hiljem Raveli poole uue tellimusega, milleks oli muusika balletile „Viin ja Viini valsid“. See pidanuks esmakordselt lavale tulema 1920. aasta mais koos Igor Stravinski balletiga „Pulcinella“. Asjaolud kujunesid siiski teistsuguseks.

Ravel ei alustanud tööd tühjal lehelt. Nii Viini valss muusikalise žanrina kui ka Schuberti valsid olid teda paelunud juba aastaid varem. 1911. aastal sündis tehniliselt ülinõudlik klaveritsükkel „Nooblid ja sentimentaalsed valsid“ (*Valses nobles et valse sentimentales*), mis orkestriversioonis tuli 1912. aastal lavale balletina „Adélaïde ehk lillede keel“ (*Adélaïde, ou le langage des fleurs*). Ent Ravel ei jätnud maha ka mõtet luua veel üht valsimuusikat. Ta oli sõnastanud enese jaoks koguni visandliku süžee:

„Keiserlik residents aastal 1855. Läbi hõljuva uduloori võib ära tunda tantsivaid paare. Loorid langevad ja nähtavale tuleb hiiglaslik saal ringis keerlevate tantsijatega. Äkitselt löövad heledas valguses särava kroonlühtrid.“

Niisiis langes Djagilevi ettepanek viljakasse pinda, kuid esimese maailmasõja järgne Viin ei olnud enam valsi hiilgeaja linn ja seal varem nii armastatud tants oli kaotanud oma endise tähenduse. Esialgu kandis Raveli partituur veel pealkirja „Viin ja Viini valss“. Komponeerimisel oli helilooja pidanud kindlalt silmas muusikaga liituvat tantsu, kuid Djagilevi Raveli muusika ei rahuldanud, nimetades seda pigem „balleti portreeks“ kui balletimuusikaks. Nende koostöö oli sellega alatiseks lõppenud ja muusika koos tantsuga teatrilavale ei jõudnudki. Hiljem lisas autor partituuri pealkirja „Valss“ (*La Valse*) ja alapealkirja „Koreograafiline poem“ (*Poème choréographique*).

Muusika kujutab endast kaleidoskoopi erineva karakteriga valssidest, milles domineerib tüüpiliselt viinilik karakter. Siin võib ära tunda nii Johann Straussi kui ka Richard Straussi valsside vastukajasid. Veel kuuleb vanadest prantsuse tantsudest gavotist ja menutist lähtuvat elegantset vaoshoitust ning ei puudu ka Ravelile lähedased hispaania muusika rütmid ja meloodiakujundid. Valssidele vastanduvad militaarsed marsirütmid, meenutamaks esimese maailmasõja õudusi, mida helilooja oli vabatahtlikuna armees teenides ka ise kogenud. Juba esimeste taktide ärev-sünge atmosfäär annab teosele traagilise alatoonid. Raveli muusika on valuline mälestus Viini valsist ja selle hiilgeajast. See on muusikaline peegelpilt sõjaeelse Euroopa kuldajast ja selle hävingust.

Helilooja ise on teost kommenteerides öelnud:

„Ma mõtlesin seda teost omamoodi Viini valsi apoteosina, mis minu kujutluses loob mulje fantastilisest, saatuslikust pöörisest. See on tantsiv, keerlev peaaegu hallutsinatsioon tekitav ekstaas, üha kirglikum ja kurnavam keeristorm tantsijaile, kes lasevad end rabada ja kaasa viia ainult valsil.“

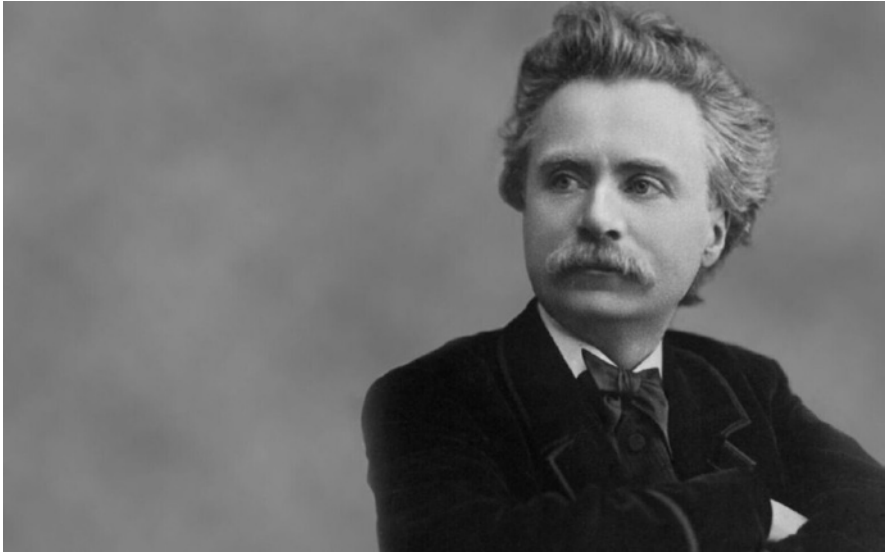
Orkestriteosena kõlas „Valss“ Pariisis esmakordselt 1921. aasta jaanuaris Camille Chevillard'i juhatusel ning 1929. aastal tuli see koos Bronislava Nižinska koreograafiaga lavale Ida Rubinsteini trupi esituses. Nimeka tantsijanna tellimusel oli aasta varem sündinud ka Raveli üks tuntuimaid teoseid „Boléro“.

ERSO esituses on Raveli „Valss“ kõlanud Olav Rootsi (1934), Kurt Masuri (1959), Ilja Ostrovski (1962), Neeme Järvi (1963, 2012), Viktor Dubrovski (1965), Nikolai Rabinovitši (1966), Akeo Watanabe (1970), Aleksei Stepanovi (1975), Leonard Slatkini (1977), Peeter Lilje (1977), Pavle Dešpalj (1985), Jüri Alperteni (1987), Daniel Schweizeri (1995), Olari Eltsi (2000, 2010, 2021), Alain Paris' (2001), Nikolai Aleksejevi (2002), Paul Mägi (2003, 2004), Bjarte Engeseti (2004) ja Mihhail Gerts (2019) dirigeerimisel.

Edvard Grieg (1843–1907)

Klaverikontsert a-moll op. 16 (1868)

1888. aastal kohtus üks Skandinaavia tuntumaid heliloojaid Edvard Grieg Leipzигis Johannes Brahmsiga, leides kohe vastastikuse sümπαatia. Aasta hiljem saatis Grieg juba surmahaigele Brahmsile rõõmutoova kirja: „Tulge vaid korra Norrasse — salapärasesse kohta, kus on varjul üks aare — teie viies sümfoonia! Palun tulge, Norra loodus on suur ja tõsine nagu teie kaunimad teosed.“ Brahms Norrasse ei jõudnudki, aga Grieg oli selles kutses avanud midagi enese loomingule olemuslikku — selles peegeldub Norra mägede ja fjordide majesteetlikkus ning looduse müstiline salapära. Muusikas oli Grieg leidnud oma kodumaa erilise valguse ja karged kõlavärvid. Siin helisevad norra rahvamuusika intonatsioonid, springari- ja hallingurütmid ning populaarse Hardangeri viiuli mänguvõtted. Paljuski oli Grieg tänu võlgu eeskujule ja inspiratsioonile, mida pakkusid romantismiajastu saksa muusika suurimad esindajad — Mendelssohn, Schumann ja Brahms. Eelkõige nende klaverimuusika ja laulud.

Klaverikontserdi a–moll *op.* 16 loomiseks sai Leipzigi konservatooriumis õppiv verinoor helilooja esmase tõuke 1858. aastal, kui ta kuulis Clara Schumanni esituses Robert Schumanni a–moll kontserti. Griegi kontsert valmis 1868. aasta suvel Söllerödes ja selle esiettekanne 1869. aasta aprillis Kopenhaagenis oli soolopartiid esitanud Edmund Neuperti sõnul triumfaalne: „Juba esimese osa kadentsi järel puhkes publiku hulgas tõeline torm.“ Autor ise triumfile kaasa elada ei saanud, kuna oli hõivatud tööülesannetega Kristianias (Oslos). Publiku hulgas oli ka Kopenhaagenis kontserdireisil viibinud Anton Rubinstein, kes oli esiettekandeks laenanud solistile oma hinnalise klaveri. Üks esimesi, kes teose ainulaadsust ja muusika harmooniavärskust hinnata oskas, oli Ferenc Liszt. 1870. aastal, kui Grieg teda Roomas külastas, mängis Liszt kontserdi autori ja mõnede külaliste ees käsikirjalisest partituurist *prima vista* ega varjanud oma vaimustust. Sergei Rahmaninov oli paar aastakümnet hiljem oma esimest klaverikontserti komponeerides ammutanud inspiratsiooni Griegi teosest, nimetades seda oma lemmikuks. Griegi loominguga austajate hulgas olid nii Tšaikovski, Debussy, Ravel kui ka Bartók. Tema muusikalist eeskujuga võib kuulda ka Mart Saare ja Heino Elleri klaverimuusikas.

Griegi klaverikontsert on klassikaliselt vormitud kolmeosaline teos, mille soolopartiis on orkestraalset kõlajõudu, lüürlist laulvust ja tehnilist virtuoossust. Siin on orkestri kõlavärvide rikkust, meloodiate ballaadilikku eepilisust, harmooniate impressionistlikult pastelseid varjundeid ning tantsurütmide teravust. Sellisena sai see romantilise klaverikontserdi musternäiteks.

Autori enese soleerimisel kõlas kontsert esmakordselt 1879. aastal Leipzigi Gewandhausis. Grieg redigeeris teost korduvalt ja lõplik trükiversioon valmis alles helilooja surma-aastal 1907.

ERSO esituses on Griegi klaverikontsert kõlanud 35-l korral, viimati 2018. aastal Tallinnas ja Jõhvis (solist Kalle Randalu, dirigent Nikolai Aleksejev).

Lili Boulanger (1893–1918)

„Kurvast õhtust“ (D'un soir triste, 1918, seade Camille Pépin)

Lili Boulanger oli 20. sajandi alguse prantsuse uue muusika olulisemate esindajate Arthur Honeggeri, Darius Milhaud` ja Francis Poulenci kaasaegne. Tema muusikalisteks eeskujudeks olid põlvkond vanemad Claude Debussy ja Maurice Ravel. Eelnimetatute kõrval kõneldi temast kui prantsuse muusika tulevikulootusest. Lili (õieti Marie-Juliette Olga) sündis imelapsena helilooja ja Pariisi Konservatooriumi lauluprofessori Ernest Boulanger' perre. Kuus aastat vanema, samuti väga andeka õe Nadia kõrval hakkas ta konservatooriumi professorite juures saama viiuli-, tšello-, harfi- ja orelitunde ning õppis Paul Vidali juhendamisel komponeerimist. Ta polnud siis veel kümneneagi. Haiguse tõttu, mis end juba tollal ilmutas, ei käinud Lili kunagi koolis. Tema loomingulisest varaküpsusest kõneleb fakt, et esimese naisena võitis ta 19-aastaselt 1913. aastal Prantsusmaa heliloojate hulgas ihaldatud Rooma preemia (Prix de Rome) kantaadiga „Faust et Hélèn“. Asjaolu on seda tähelepanuväärsem, et varasemate võitjate hulgas olid olnud sellised nimed nagu Berlioz, Bizet, Gounod, Massenet, Fauré ja Debussy, aga preemiast ilmajäänute hulgas koguni Ravel. Viis aastat varem oli Nadia Boulanger saanud konkursil teise koha. Lühikest aega täiendas Lili end stipendiaadina Roomas, kus temaga sõlmis väga tulusa lepingu tollal Euroopa mainekaim kirjastus Ricordi. Kirjastus pakkus regulaarset sissetulekut, mis võimaldas tal koos õega toetada esimese maailmasõja ajal muusikuist prantsuse sõdureid.

Lili Boulanger' lahkumine vaid 24 aasta vanuselt oli Prantsusmaa muusikale suur kaotus. Kümne loomeaasta jooksul kirjutas ta üle 50 teose: laule ja kooriteoseid, orkestri- klaveri- ja kammermuusikat. Visandisse jäi Maurice Maeterlincki ainele ooper „La Princesse Maleine“, mille komponeerimiseks nimekas belgia kirjanik loa andis. Tema parimate kompositsioonide hulka kuuluvad mitmed vokaalteosed Maeterlincki sümbolistlikele tekstidele, psalmid ja Casimir Delavigne'i tekstile loodud kantaat „Hümn päikesele“

(*Hymn de Soleil*). Lili Boulanger' teoste ettekande järel New Yorgi Filharmoonikutega Nadia Boulanger' juhatusel ning nende esmaplaadistuse järel 1960. aastal kirjutas nimekas Ameerika pianist ja helilooja Marc Blitzstein ajalehes Saturday Review:

„Ta on erakordne, väga eriline talent [---] tema muusika on mehelikult võimsa karakteriga, samas ülimalt naiselik oma eheduses ja lüürilises tundlikkuses. Honegger, Poulenc, Roussel, kui nimetada vaid need kolm, kes temast ellu jäid, on talle palju võlgu [---] Me tahame temast rohkem kuulda. Me tahame teada, millest oleme ilma jäänud.“

Olgu öeldud, et Nadia Boulanger (1887—1979) oli üks esimesi prantsuse naisdirigente. Ta juhatas ka oma õe teoseid nii Inglismaal kui ka Ameerikas. Meenutagem sedagi, et temast sai üks 20. sajandi hinnatumaid kompositsiooniõpetajaid, kes tegutses Pariisi kõrval ka Ameerika ja Inglismaa kõrgkoolides. Tema väga paljude õpilaste hulgas olid Aaron Copland, Elliott Carter, Thea Musgrave, Philip Glass, Leonard Bernstein, Astor Piazzolla. Kui Nadia Boulanger'lt küsiti, miks ta nii vähe komponeerib, vastanud ta, et selleks puuduvat tal talent: „Komponist oli Lili!“.

Lili Boulanger' harmoonia- ja orkestratsiooniäsitlust on võrreldud Debussy ja Raveliga, kõrgelt on hinnatud tema vormi- ja kontrapunktitaju ning omapärase tämbripaletiga orkestratsiooni. On rõhutatud, et tema loomingulise tegevuse jätkudes astunuks prantsuse muusika areng seni-tundmatutele radadele.

Paar aastat enne oma surma komponeeris Lili Boulanger kaks teost: „Kevadhommikust“ (*D'un matin de printemps*) ja „Kurvast õhtust“ (*D'un soir triste*). Need on viimased, mille ta suutis kirjutada ilma oma õe Nadia abita.

„Kurvast õhtust“ on säilinud kahes versioonis — klaveritriole ning tšellole klaveriga. Orkestripartituuri komponeeris tema õde Nadia. Teost on arranžeerinud–orkestreerinud mitmed heliloojad. Käesoleval kontserdil kõlava versiooni autor on noor ja väga edukas prantsuse helilooja Camille Pépin (1990), kes on Lili Boulanger’ loominguga suur austaja.

Jõuliste akordidega algavas muusikas on leinaprotsessiooni meeleolu, mida kirkastavad vaid harvad valguskiired. Ehkki Lili Boulanger’ d võrreldi Debussyga, meenutab tema muusika siin enam Ravelile omast karmust või koguni Schönbergi ekspressionistlikus muusikas peituvat süngust. Autor ei sõnastanud teosesse kätketud mõtet, kuid võib mõista tema õhtukurbust — ta oli teadlik oma peatsest lahkumisest. „Mul pole enam midagi, mis mind toidaks [---] Tundub, et tunnen enda sees vaikset, rasket nuttu, kedagi nutmas, keda seal pole olemas,“ olid luuleread, mis kõlasid Lili 14-aastaselt loodud laulutsükli pealkirjaga „Selginemised taevas“ (*Clairières dans le ciel*).

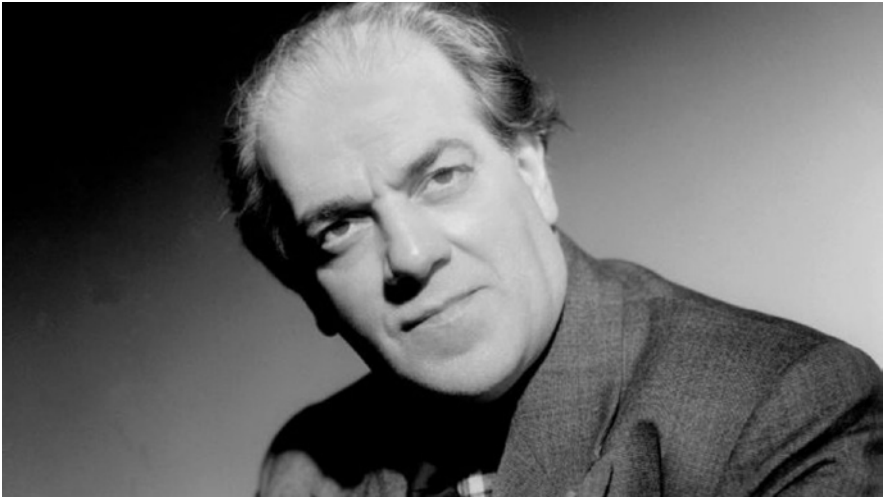
Lili Boulanger’ muusika on ERSO repertuaaris esmakordselt.

Heitor Villa-Lobos (1884—1959) **„Bachianas Brasileiras nr 7“ (1942)**

Ladina–Ameerika suurimate heliloojate argentiinlase Alberto Ginastera ja mehhiklase Carlos Chavezi kõrval on brasiillane Heitor Villa-Lobos rahvusvaheliselt tuntuim. Prantsuse helilooja Paul Le Flem on seda suurt brasiillast meenutades kirjutanud:

„Tema looming hämmastab meid nii nagu kaugetel aegadel hämmastasid meresõitjaid otsekui ookeanisügavusest kerkinud uued tähed. Tema muusika on brasiilia rahva hinge väljendus ning ta õpetas meidki seda hinge mõistma ja armastama. See, mis enne teda oli folkloor, muutus üldiseks, kõigile mõistetavaks helikeeleks, mis avas meile uue maailma. Kuid tema stiilist leiab palju ka sellist, mille eest ta võlgneb tänu Euroopale, vanale maailmale — alates puhtast klassikast, lõpetades kõige uuemate fantaasialeidudega.“

Saamata akadeemilist haridust, algas Villa-Lobosi muusikutee n-ö rahva hulgast — kinodes, baarides, kohvikutes tšellot ja kitarri mängides. See pakkus talle enam naudingut kui õpetajast isa kodune musitseerimine. Ometi sai ta

kodust kaasa elukestva armastuse Johann Sebastian Bachi loomingu vastu. Eirates vanemate soovi asuda õppima meditsiini, lahkus Villa-Lobos kodust ja rändas aastaid Kirde-Brasiilias põlisrahvaste folkloori kogudes. Pärast ebaõnnestunud katset õppida Rio de Janeiro kompositsiooni, teenis ta elatist kitarristi ja tšellistina pealinna kohvikutes, kinodes ning tänavapillimeestega musitseerides. Ometi oli tema varane looming äratanud professionaalide huvi. Oluliseks said 1917. aastal kohtumised kahe silmapaistva muusikuga. Üks neist oli helilooja Darius Milhaud, kes oli Brasiilias prantsuse saadikuna tegutseva ja luuletajana tuntuks saanud Paul Claudeli erasekretärina ja teine maailmakuulus pianist Artur Rubinstein, kes sestpeale tuntust koguva brasiillase klaverimuusikat sageli esitas. Nende soovitusel siirudus ta end täiendama ja oma loomigut tutvustama Pariisi, mis oli üks Euroopa moodsamaid kunstikeskusi.

Impressionistide järel andsid siin kunstis tooni foovid ja kubistid, muusikas „Kuuiku“ heliloojad. See oli ka Stravinski ja Raveli hiilgeaeg. Peagi äratas Villa-Lobos ka neis huvi enese „metsiku“ muusika vastu. Pariis oli tema loomingule vastuvõtlik pinnas, sest siin vaimustuti üha enam nii džässist kui ka afroameerika eksootilistest rütmidest. Temas kasvas veendumus, et brasiilia kaasaegse muusika lähteiks on nii põlisrahvaste folkloor kui ka linnades kõlav uuem tantsumuusika. Tema eesmärk oli siduda need Euroopa muusika kõige moodsamate kompositsioonitehnikatega. Üks esimesi näiteid, milles ta oma püüdlusi realiseeris, oli 14-st erinevale koossesisule loodud osast koosnev tsükkel pealkirjaga „Chôros“ (1920—1929). Helilooja iseloomustas tsükli kontseptsiooni kui „brasilofooniat“ — tänavamuusikute seas populaarse žanri *chôro* omalaadset arendust.

Naasnud 1930. aastal Brasiiliasse, sai temast sealse vaimuelu juhtfiguure, kes tegeles professionaalse muusikahariduse ja kontserttegevuse korraldamisega ning asutas Rio de Janeiros muusikaakadeemia. Alguse sai tema dirigendikarjäär, mis viis teda ka Ameerika juhtivate orkestrite ette. Selle kõrval jätkus viljakas loominguline töö. Tema teoste loetelus on üle tuhande oopuse, sh neli ooperit, kuus balletti, 12 sümfooniati, 17 keelpillikvartetti, kitarr- ja klaveripalu, ansambli muusikat ja vokaalteoseid. Tema sümfooniad viitavad mõnele ajaloolisele sündmusele või looduspildile, nii ka näiteks tuntumad sümfoonilised poeemid: „Uirapurú“ alapealkirjaga „Nõiutud linnuke“ (1917), „Amazonas“ (1929) või „Koit troopilises metsas“ (1954).

Nagu paljud neoklassitsimi esindajad (Stravinski, Bartok, Hindemith), pöördus ka Villa-Lobos varasemate ajastute muusika poole. Aastatel 1930–1945 sündisid üheksa erinevatele koosseisudele komponeeritud teost ühise nimega „Brasileiras Bachianas“. Iga teose puhul kasutab autor mitmuse vormi. Need on omalaadsed Bachist inspireeritud brasiilia palad, milles autor seob suure barokimeistri stiilielemendid brasiilia traditsioonilise muusikaga. Seda seost rõhutades on süidilaadsete teoste osad pealkirjastatud kaheti: esimene, mis viitab barokkžanritele ja teine rahvuslikule ainesele. Helilooja jaoks oli brasiilia meloodiate kombineerimine Bachi kontrapunkтитеhnikaga kaasahaarav mäng. Ka oli ta enese sõnul avastanud struktuurseid sarnasusi džässi varaste vormide ja baroki vahel.

Suurele orkestrile ja arvukatele löökpillidele komponeeritud „Brasileiras Bachianas nr 7“ valmis 1942. aastal. Süidil on neli osa: eleeegilise meloodiaga *Prelúdio (Ponteio)* algab keepillide pizzicato'ist kantud ostinaatse liikumisega, *Giga (Quadrilha caipira* – külakadrill) on rõhutatud rütmiahtsentidega fugaatolik kantritants, *Tocata (Desafio* – väljakutse) viitab autori sõnul rahvalaulikute (*repentista'de*) kitarr- või viuli-vioola saatel improviseeritud võistulaulmisele ja viimane osa *Fuga (Conversa* – vestlus) on väga brasiiliapärase teemaga neljahäälnelise fuuga, mille lõpetab majesteetlik kooda.

Nimekas brasiilia muusikateadlane, folklorist ja ajakirjanik Correa de Azevedo on Heitor Villa-Lobosi loomingut iseloomustades kirjutanud:

„Tema muusika tugevuseks on spontaansus. See värskus, mis suudab veenda nii kõige haritumat kuulajat kui ka kõige naiivsemat, avaldab mõju värvide, rütmilise energia ja meloodiate ilu, aga eelkõige maagilisuse kaudu.“

ERSO esituses kõlab teos teadaolevalt esimest korda.

Maia Lilje

TÄHE-LEE LIIV lõpetas 2022. aasta kevadel Tallinna Muusikakeskkooli professor Ivari Ilja ja Marrit Gerretz-Traksmanni klaveriklassis. Alates 2019. aastast õppis ta paralleelselt Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia noorteosakonnas ning Accademia Perosis Konstantin Bogino klaveriklassis. 2018. aastast täiendas ta end Sibeliuse Akadeemia noorteosakonnas Hui-Ying Tawaststjerna juures. Möödunud aastal pälvis Tähe-Lee Londoni Kuningliku Muusikakolledži Jenny Marsh Chapmani stipendiumi õpinguteks Dmitri Alexeevi klaveriklassis. Sellest õppeaastast õpib ta ka Berliinis Barenboim-Said Akadeemias Sir Andràs Schiffi juures. Ta on osalenud ka Arbo Valdma, Vladimir Ovchinnikovi, Dmitri Bashkirovi, Victor Rosenbaumi, Piotr Paleczny ja Pavel Nersessiani meistrikursustel.

Tähe-Lee on olnud edukas mitmetel konkurssidel. Hiljutised võidud on olnud *grand prix* kolme kooli konkursil (2022), finalisti diplom ja kaks eripreemiat IV Tallinna rahvusvahelisel pianistide konkursil (2021), ETV telekonkursi „Klassikatähed 2020“ esikoht ning esimene koht ja kaks eripreemiat IX Eesti pianistide konkursil (2019). Väljaspool Eestit on Tähe-Lee olnud edukas Rahvusvahelisel Gershwini konkursil New Yorgis (teine preemia nooremas vanuserühmas aastal 2019), Theodor Leschetizky

konkursil New Yorgis (esimene preemia aastal 2019), festivalil Venice Music Masters (Guido Alberto Fano peauhind aastal 2019) ning rahvusvahelisel noorte pianistide konkursil San Dona di Piaves, Itaalias (esimene preemia aastal 2018).

Tähe-Lee on esinenud solistina Cremerata Baltica, Vanemuise sümfooniaorkestri, Narva Linnaorkestri, ERSO, New York Camerata, TKO, Pärnu Linnaorkestri, Chioggia sümfooniaorkestri, Alion Baltic Festivaliorkestri, EMTA sümfooniaorkestri ja Virumaa kammerorkestriga.

Ta on olnud külalisesineja Concertino Praga festivalil Tšehhis (2018), Sibeliuse festivalil Lahtis, Soomes (2021) ja Mänttä Music festivalil Soomes (2019).

Hooajal 2022/23 on kavas esinemised ERSO ja Tallinna Kammerorkestriga ning debüüt Israel Camerata Jerusalem orkestriga.

Tähe-Lee mängib soolorepertuaari kõrval ka palju kammermuusikat.

Itaalia ja Brasiilia juurtega dirigent **SIMONE MENEZES** on visionaarne muusik, kes on tuntud oma loovuse ja uuendusmeelsuse poolest. Seda nii ansambli K asutaja ja kunstiline juhina, ihaldatud külalisdirektorigina paljude maailma orkestrite ees või muusikat ja teisi kunstiliike ühendavate projektide algatajana.

Menezes on juhatanud orkestreid nagu Müncheneri Filharmoonikud, Santa Cecilia orkester, Britteni Sinfonia, Brasiilia Riiklik sümfooniaorkester, Osaka sümfooniaorkester ja Berliini Raadio sümfooniaorkester.

Tema käe all on esiettekandele tulnud enam kui 20 teost ja tema salvestised on kriitikute poolt kõrgelt hinnatud, näiteks võitis tema uusim DVD „Metanoia“ 2023. aastal rahvusvaheliste klassikalise muusika auhindade jagamisel auhinna kategoorias „PERFORMANCE & DOCUMENTALIES“.

Pariisi Filharmoonia tellimisel algatas ta tunnustatud projekti „Amazonia“. See on koostöö suurepärase fotograafi Sebastiao Salgadoga, milles kohtuvad Villa-Lobosi muusika ja Amazonase vihmametsade maastikud. Äsja salvestas „Amazonia“ Zürichi ooper.

Aastatel 2008–2012 oli Simone Menezes Unicampi sümfooniaorkestri muusikajuht ja temast sai teine naine ajaloos, kellel oli Brasiilias professionaalne orkester. Selle orkestriga võitis ta Sao Paulo muusikakriitikute ühingu parima Brasiilia muusikaprojekti tiitli. Simone Menezes teeb regulaarselt koostööd oma pikaajalise mentori Paavo Järviga ning on teda aastate jooksul assisteerinud orkestrite juures nagu Frankfurdi Raadio sümfooniaorkester, Concertgebouw orkester, Viini sümfooniaorkester ja Staatskapelle Berlin.

20-aastaselt asutas Menezes Brasiilias oma esimese orkestri Camerata Latino Americana, Ladina-Ameerika repertuaarile spetsialiseerunud kollektiivi. Selle murrangulise ansambli töö ja mudel pälvis New Yorgi Rahvusvahelise Etenduskunstide Seltsi tunnustuse. Simone Menezes on õppinud dirigeerimist Brasiilias ja Pariisis. Ta on end täiendanud Londonis Colin Mettersi juures ja arendanud oma repertuaari Remix Ensemble'i (Portugal) ja Ensemble Multilaterale'i (Pariis) residentuurides. Tema õpetajate hulka kuuluvad Paavo Järvi, Neeme Järvi, Leonid Grin, Marin Alsop, Claudio Cruz Thomas Ades ja Lera Auerbach. 2020. aastal käivitas ta oma uue kollektiivi Ensemble K – paindliku ansambli, mis on spetsialiseerunud 20. sajandi kammermuusikale.

EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER (ERSO) on elav ja mitmekülgne orkester, kes püüdleb alati tipptaseme poole. Eesti vanimal ja mainekaimal regulaarselt tegutseval sümfooniaorkestril täitub sel hooajal 96. tegevusaasta. ERSO ajalugu ulatub aastasse 1926 ning sarnaselt paljude omataolistega maailmas on see seotud rahvusliku ringhäälingu sünni ja arenguga. Alates hooajast 2020/2021 on enam kui 100-liikmelise orkestri peadirigent ja kunstiline juht Olari Elts. Neeme Järvi jätkab koostööd ERSOga eluaegse aupeadirigendina, orkestri kunstiline nõustaja on Paavo Järvi, varasemad peadirigendid on olnud Olav Roots, Paul Karp, Roman Matsov, Neeme Järvi, Peeter Lilje, Leo Krämer, Arvo Volmer, Nikolai Aleksejev ja taas Neeme Järvi.

ERSO on käinud arvukatel turneedel ning osalenud mainekatel rahvusvahelistel muusikafestivalidel. 2021. aasta novembri lõpus osalesid ERSO ja Olari Elts Poolas rahvusvahelisel Kesk- ja Ida-Euroopa muusikafestivalil „Eufonie“. 2019. aastal avasid ERSO ja Neeme Järvi Prantsuse Raadio maineka Montpellier’ muusikafestivali ning orkester käis Kesk-Euroopa turneel, kus Neeme Järvi juhatusel esineti Viini Musikvereini kuldses saalis, Linzi Brucknerhausi suures saalis, Praha Rudolfinumi Dvořáki saalis ja Bregenzi Bodensee saalis ning Mihhail Gertsji juhatusel Saksamaal Erlangenis ja Viersenis. Veel on esinetud sellistel maailmalavadel nagu Berliini Konzerthaus, New Yorgi Avery Fisher Hall (praeguse nimetusega David Geffen Hall), Peterburi filharmoonia suur saal ja Maria Teatri kontserdisaal, Kölni filharmoonia, Helsingi Musiikkitalo, Stockholmi Berwaldhallen jt. Sel hooajal toimuvad kontserdireisid Prantsusmaale, Saksamaale ning Inglismaale.

ERSO plaadistuste kõrget kvaliteeti on esile tõstetud mainekates klassikalise muusika ajakirjades ning sellega on kaasnenud mitmed tunnustused, millest olulisim on Eesti esimene Grammy (2004, dirigent Paavo Järvi), värskemad aga aasta klassikaalbumi tiitel 2020. aastal Eesti muusikaauhindade jagamisel Elleri sümfooniliste poemide teise plaadi eest (dirigent Olari Elts) ning kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali aastapremia ERSO-le ja Olari Eltsile seniste Elleri muusika salvestiste eest. Suurepärane koostöö on ERSO-l selliste mainekate plaadifirmadega nagu Chandos, BIS, Onyx, samuti Ondine, ERP jt.

Lisaks kohalikele raadio- ja telekanalitele on ERSO kontserte üle kandnud Mezzo ja medici.tv ning EBU vahendusel on need jõudnud paljudesse Euroopa raadiojaamadesse. 2020. aastal alustas tegevust ERSO TV (erso.tv), kus saab vaadata kõiki orkestri live-kontserte ning juba toimunud esinemisi.

EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER

Peadirigent ja kunstiline juht Olari Elts

Eluaegne aupeadirigent Neeme Järvi, **kunstiline nõustaja** Paavo Järvi

Koosseis 31. märtsil 2023:

I VIUL

Mari Poll
Marge Uus
Elisabeth Härmand
Kätlin Ivask
Nina Kawaguchi
Kristiina Kungla
Kirti–Kai Loorand
Astrid Muhel
Hanna–Liis Nahkur
Tõnis Pajupuu
Merje Roomere
Piret Sandberg
Andrus Tork
Tarmo Truuväärt

II VIUL

Kaido Välja
Kadi Vilu
Kristel Kiik
Triin Krigul
Alisa Kuznetsova
Egert Leinsaar
Maiu Mägi
Kristjan Nõlvak
Varje Rimmel
Marlis Timpmann
Maaren Vihermäe
Annelize Vlasenko

VIOOLA

Liina Žigurs
Mall Help
Sandra Klimaitė
Martti Mägi
Juhan–Palm Peipman
Liisi Rusnak
Kristiina Välja
Ruta Kuļikovska
Johanna Vahermägi

TŠELLO

Theodor Sink
Villu Vihermäe
Tõnu Jõesaar
Andres Alexander
Metspalu
Katrin Oja

Lauri Toom
Margus Uus
Maris Vallsalu

KONTRABASS

Mati Lukk
Imre Eenma
Madis Jürgens
Xiaonan Nie
Kaupo Olt
Ants Önnis

FLÖÖT

Mari–Liis Vind
Linda Vood
Janika Lentsius

OBOE

Guido Gualandi
Heli Ernits
Tõnis Traksmann

KLARNET

José Carlos Domínguez
Almela
Taavi Orro
Meelis Vind

FAGOTT

Peeter Sarapuu
Jakob Peäske
Kaido Suss

METSASARV

Kalmer Kiik
Kalle Koppel
Tõnu Künnapas
Jürnas Rähni

TROMPET

Indrek Vau
István Baràth
Ivar Tillemann

TROMBOON

Andres Kontus
Peeter Margus
Väino Põllu
Johannes Kiik

TUUBA

Madis Vilgats

TIMPANID

Maarja Nuut
Helgi Þorleiksson

LÖÖKPILLID

Helgi Þorleiksson
Kaspar Eisel
Vambola Krigul
Terje Terasmaa
Karl Johann Latiikas
Csaba Zoltan Marjan

HARF

Eda Peäske
Kaisa Helena Žigurs

SA ERSO juhatause liige

Kristjan Hallik

Produtsent

Daily Trippel

Orkestri mäenedžer

Marko Metsaru

Partnersuhete ja müügijuht

Kaire Taberland

Maine- ja kommunikatsioonijuht

Kärt Ruubel

Toimetaja

Anita Maasalu

Noodikoguhoidja

Mariell Aren

Disainer

Norman Orro

Personalijuht

Piret Veensalu

Pillilao juhataja

Egert Leinsaar

Lavameistrid

Jüri Korjus
Kristjan Lume

Tähelepanu! Tegemist on alkoholiga.
Alkohol võib kahjustada teie tervist.

KUTSUME KUULAMA

Verdi. Reekviem

N, 6. APRILL KELL 19, PÄRNU KONTSERDIMAJA

R, 7. APRILL KELL 19, ESTONIA KONTSERDISAAL

L, 8. APRILL KELL 19, VANEMUISE KONTSERDIMAJA

Giuseppe Verdi. Reekviem

ANUSH HOVHANNISYAN sopran, MONIKA-EVELIN LIIV metsosopran, JI-MIN PARK tenor, LIUDAS MIKALAUŠKAS bass, Vanemuise ooperikoori naisrühm, Voces Tallinn naiskoor, Eesti Rahvusmeeskoor, Eesti Riiklik Sümfooniaorkester, dirigent RISTO JOOST

DISTANT LIGHT

R, 14. APRILL KELL 19, ESTONIA KONTSERDISAAL

Ülo Krigul. „Chordae“

Pēteris Vasks. Viiulikontsert „Distant Light“

Antonín Dvořák. Sümfoonia nr 9

TRIINI RUUBEL viul, ERSO, dirigent KRISTIINA POSKA

Hugo Ticciami ja Eesti Riiklik Sümfooniaorkester

R, 21. APRILL KELL 19, ESTONIA KONTSERDISAAL

Hildegard von Bingen. „Vos flores rosarum“

Arvo Pärt. „Fratres“

John Tavener. „Mother of God, Here I Stand“

Pēteris Vasks. „Üksildane ingel“

Albert Schnelzer. „A Freak in Burbank“

Tobias Broström. „Samsara“

HUGO TICCIAMII viul, JOHAN BRIDGER marimba, ERSO, dirigent ANDRES KALJUSTE

E · R · · O

Estonia pst 4
10148 Tallinn
tel 6 147 787
erso@erso.ee
www.erso.ee

Kuula ja vaata uuesti!

 ERSO.TV